

تارىخ تاسىس

س ۱۳۲۴ نه

۵ صفر الخير

الدين والادب

نامنده

مجله اسلاميه در

س ۱۳۲۵ نه
اول صفر الخير
۱۹۰۷ ۲ مارت

محرر وصاحب امتيازى :
قزان خدام علمدين
ملا عالم جان البارودى.

خاريطو مطبعه
قزان.

اعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي
يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ
مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ
مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ
فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ *

ترجمہ

ربا آشاوچیلار قیامت کونندہ قبرلرندن قوبارلغانده جن سوغودین
زیانداشلی کبی بولبقنه فالقورلار * (ربا آشاوچیلارننک اچلری اوزلری
کوتاره آلماسلق بیک الوغ بولوب زیانداشلی کشی کبی خلق آراسنده
مسخره بولوب قوبارلورلار) آنلارننک ربا آشاوولاری بیع (ساتو وآلو)
ربا برله بر حکمده دیوب برده تارتونهای یدکلرنندین در * (بیع برله
ربا بر حکمده دگل) الله بیعنی (آلش ویرش قیلونی) حلال قیلدی ربانی
حرام قیلدی * هر کهگه الله نك وعطی (ربادین قورقوتوی ایرشوب)

ربادین طبولسه ربا برله، (ربا حرام ایدلکنچه سی) الک آلفانی اوزینه بولور (قایتارو لازم بولماس) * اگر هر کم (ربانی حر ام ایدلگان صونکده هنوز ایسکی حالنچه) ربا معامله سینه قایتسه (ربا آشامه الله نك حکمینی قبول ایتماسه) اول کشیلر اوت کشیلر یدر، آنک منگوقالورلار (شریعت حکمینی قبول ایتمدکلری ایچون) *

الله تعالی یوقارغی آیتلرده انفاقنی وخیر وصدقہ ویرونی قات قات ماققادی ومالک اینک الوغ فائده سی خلق فائده سینه صرف ایتو ایدکینی هر بر ایمانلی کشی آنکلارلق و قزو غورلق قیلوب ایتدی *

ایندی بو آیت برله خلقنی رنجتوب خلقنک آبطاوی وجداوی سببلی ایرکسرگنه آرتق ویرگان مالینی آلفو چیلارنک (ربا آشاو چیلارنک) حاللرینی وهم خلقغه اول روشلی معامله قیلو یمان اش ایدکینی بیان ایتددر * ربا آیتلرینی یخشی آنکلاو ایچون اوشبو دورت بش تورلی مسئله گه یخشی باغو کرک بولور *

(۱) رسول الله صلی الله علیه وسلم ربا آیتلرینی نچوک آنکلانتان وربانک عراملغینی ورباده بولغان گناهلرنی وعدا بلارنی نچوک بیان ایتکان * (۲) ربانک یمانلقی عقل و حکمت بوینچه نچوک، رباده عامه خلقغه ضررنی قدر *

(۳) شریعتک نهی ایدلگان و حرام قیلونغان ربانک حقیقتی ونوعلری (۱) (۴) کفار قولنده بولغان شهرلرده (دار حربده) ربا معامله سنده گی مذهبلر و آنده بعض حیللر *

(۵) رباغه قاتوشما ینچه ده معامله و تجارت مکن ایدکی *

(۱) اوشبو اوچنچی ماده قاعده گه کوره اینک اول ذکر ایدلور گه لایق ایسه ده اجهالا آنکلانتان برنر سده نك قباحتینی آچیق بلگچ تفصیلا یخشیراق آنکلاو غه رغبت قوزغالوچان بولغانغه صونکده قالدردلار *

رَبَا بَابِنْدَه غِي رَسُولُ اللَّهِ نَكَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

بعض حديث شريفلى :

قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم) **اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُؤْبَقَاتِ** قالوا يا رسول الله وما هن قال الشرك بالله والسحر وقتل النفس التي حرم الله الألباحق واكل الربا واكل مال اليتيم والتولي يوم الزحف وقذف المحصنات الغافلات المؤمنات * البخارى ومسلم وابوداود والنسائى رحمهم الله

رسول الله صلى الله عليه وسلم بى هلاك قيلغوجى گناهدين يراق بولنكز ديگان ، يارسول الله آنلار نيلار ديو سور دقلرنده ايتكان : اللهغه شريك قوشو ، سحر قيلو ، تيو شسزگه كشي اولتورو ، ربا آشاو ، (آلو) يتيم مالينى اشاو ، صوغش وقتنده صوغش صفندين قاجو ، گناهسز مسلمان خاتوننى زناقيلو برله تهمت ايتو *

أوشبو بى تورلى گناه شريعت تلنده الوغ گناه (گناه كبيره) ديو سانالادر * توبه قيلماينچه باشقه كفارتلر برله كيچولمايار * رسول الله صلى الله عليه وسلم بو گناهارنى مِهاك (هلاك ايتكوجى) معناسنده بولغان موبق ديو آتاغان * كوراسزكه بوحد يئنه ربا آشاونى شرك ، سحر ، قتل نفس ، يتيم مالينى آشاو قطارنده ذكر ايتكان *

لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **أَكَلَ الرِّبَا وَمَوَكَلَهُ** م ، د ، ت ، ن ، **أَشَاوْچِيغَه** (آلو چيغه) آشاو چيغه (وير و چيغه) لعنت او قوغان * لعنت او قو ، الله نك رحمتدين يراق بولسون ديمك بولادر * پيغمبر نك خير دعا سيده بد دعا سيده قبول ايدلدر *

لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **أَكَلَ الرِّبَا وَمَوَكَلَهُ** وَكَاتَبَهُ وَشَاهَدَ بِهِ وَقَالَ هُمْ سَوَاءٌ . مسلم وغيره .

رسول الله صلى الله عليه وسلم ربانى آشاو چيغه (آلو چيغه) وير گو چيغه وربا معاها سينى ييازغو چيغه وايكى گواهلارينه لعنت او قوغان وانار بارده برابر ديگان *

يا زغوجی، گواهلار ربا معامله سینه
یار دمچی بولدقلار ندین گناهده
اورتاق ایدلگان *

رسول الله صلى الله عليه وسلم
اللهه تیوشلی که دورت تورلی کشینی
اوجماحقه کرتماس و آنک نعمتدین
تاتوتماس *

ایسرتکچ ایچوچان کشی (مداومت
قیلوچی)، ربا آشاوچی، یتیم مالینی
آشاوچی، آنا و آناسینی رنجوتکان
کشی (تیوشلی اورنده آنا و آناسینه
بوی صونماغان، تیوشلی خدمتلرینی
طنکلاماغان کشی) *

رسول الله صلى الله عليه وسلم ایتکان:
بر تورلی خلقدن زنا و ربا (آشکاره)
بولدیسه آنلار اوزلرینه الله نک
عذابینی ایندرلر *

قایسیغینه خلقدن ربا بولدیسه
آنلار آچلقغه دوچار بولورلار *

وقایو قومده رشوت شایع بولسه
آنلار قورقنچقه گرفتار بولورلار *

ربا آشاوده بولغان قورقنچلارنی و عذابلارنی بیان ایتکان مذکور حدیثلردین
باشقه کوب حدیثلر کلگان *

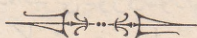
مذکور آیت و حدیثلردین آنکلانادر که ربا گناهلر نک الوغلارندین،
وتوبه سز یارلقانمای تورغان یمانلارندین حتی شرک و سحر کبی اوجماحقه
کروگه مانع بولغان قباحت و مردار اشلردین ایکن *

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
أربع حق على الله أن لا يدخلهم الجنة
ولا يذيقهم نعيمها، من الخمر واكل
الربا واكل مال اليتيم والعاق
لوالديه (الحاكم)

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
ما ظهر في قوم الزنا والربا الا اهلوا
بانفسهم عذاب الله ابويعلى رحمه الله *

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
ما من قوم يظهر فيهم الربا الا اخذوا
بالسنة

وما من قوم يظهر فيهم الرشا الا
اخذوا بالربا احمد رحمه الله *

ایمان شرطی

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ کلمه شریفه سینی (لاء) سنده اولغان مدی اصطلاح علم تجوید بوینجه مدّ منفصل بولوب مدی جائز، غیر واجب بولسده لکن ایکنچی سبب سارترین مدنی تیوشلی کورگانلر * کلمه نی تعظیم و ماسوی نی نفیده مبالغه ایچون ارباب قصر هم مونده مد قیلغانلر * عربلر ده موندای مقابلر ده مد صوت شایع ایدکینی، و علماء محققین نک تعظیم و مبالغه غرضی ایچون مد قیلونی اختیار وتر جمیع ایتدکارینی ملا علی القاری (رحمه الله) مقدمه جزریه شرحنده نقل ایدادر *

وهم شیخ ابن الجزری نک نشر کبیرندین بو بابده ابن عمر و انس ابن مالک (رضی الله عنهما) آرقیلی مد برله اوقوده کوپ گناهلرغه کفارت و دخول جنت که سبب بولماقینی نقل ایدادر *

پس لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ نی اوقوغانده (لا) نی مدّ واجب کی ازون سوزوب ماسوی الله نی نفیده مبالغه و تأکیدنی قصد ایدوب اوقومق تیوشلی بولادر *

عرب خلقنده (علماء و غیرهم ده) مد قیلوب جن اخلاص برله ماسوی الله نک معبود بولماقینی نفی قیلوب - اسلامنک اینک الوغ قاعده واصلی ده اوشبو نفیدر - قلبلرینی راحتلندر وب (الا الله) دیوب اثبات ایدلر *

تلقین میت

رسول الله صلی الله علیه وسلم ایتکان: لَقُوا مَوْتَکُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ * (احمد و مسلم و سنن اربعه)

اولکلرنکزگه (اولارگه یقینلاشقانلارنکزگه) لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ کلمه سینی تلقین ایدنکز یعنی یاننده ایتوب قولاغینه کرتنکز ایسینه تشورنکز تاکه بیچاره خسته اخلاص برله ایتسونده اخیرگی سوزی شول بولوب جانینی الله نک رحمتینه تابشرسون * خسته برقات کلمه مذکوره نی ایتسه باشقه سوز سویلاشمای

جانینی تابشرمقی اولادر^(۲) * وروایتلرگه کوره خسته ایچون (محمد رسول الله) کلمه شریفه سینی قوشو یوق. شیخ ابن حجر مکی هم فتاوی حدیثیه کتابنده شولای ایتکان *

لکن خسته نك دنیادین ایمان برله کوچمکی بو حالدگی ایتماکینه باغلو دگل * برکمه قلی برله اشانغان حالد توغری اعتقاد اوزره الله اوپکاسز وعداوتسز دنیادین کوچسه بوکلمه نی ایتماسده ایمان برله کوچکان بولور * الله نك رحمتندین امیدلی کشی بولور * قبرگه تلقین ایتو شریعتده آنیق مسئله دگلدر *

رسول الله نك وصیتی

بو نسخه آلدنده غی نسخه ده رسول الله نك صلی الله علیه وسلم اخیرگی وصیتینك ترجمه سی یازلغان ایدی
عبارة عربیه سنده زیاده تأثیر امیدلی بولدقندین اونکانینك
وقالدفینك عربچه سینی یازو مناسب کورلدی *
قال الفقیه (رحمه الله) باسناده بعد ما ذکر مقدمات الخطبة
والوصية: ثم قال رسول الله (صلی الله علیه وسلم) انا محمد بن عبد الله
ابن عبد المطلب بن هاشم العربي الحرمي المكي الذي لا نبي بعدي *
ايها الناس! اعلمو ان نفسي قد نعتت وحن فراقی من الدنيا واشتقت
الى لقاء ربی فواحرزناه على فراق امتی ماذا یلقون بعدي اللهم سلم سلم *
ايها الناس! اسمعوا وصیتی وعوها واحفظوها ولیلغ الشاهد منكم
الغائب فانها آخر وصیتی لكم *

ايها الناس! قد بین الله فی حکم تنزیله ما احل الله لكم وما حرم علیکم وما

(۲) براگونك اخیرگی سوزی (لا اله الا الله) بولسه اوجماخغه کرر دیگان حدیث

تَأْتُونَ وَمَا تَتَّقُونَ فَأَحْلُوا حَلَالَهُ وَحَرِّمُوا حَرَامَهُ وَأَمِنُوا بِمُتَشَابِهِهِ وَاعْمَلُوا
بِمَحْكَمِهِ وَاعْتَبِرُوا بِأَمْثَالِهِ * ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَغْتُ فَاشْهَدْ *
إِيهَا النَّاسُ أَيَاكُمْ وَهَذِهِ الْأَهْوَاءُ (۲) الضَّالَّةُ الْمُضَلَّةُ الْبَعِيدَةُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَمِنَ
الْجَنَّةِ الْقَرِيبَةِ مِنَ النَّارِ * وَعَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ وَالِاسْتِقَامَةِ فَانْهَا قَرِيبَةً مِنَ اللَّهِ
قَرِيبَةً مِنَ الْجَنَّةِ، بَعِيدَةً مِنَ النَّارِ * ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَغْتُ * (۳)
إِيهَا النَّاسُ اللَّهُ اللَّهُ فِي دِينِكُمْ وَأَمَّا نَتَكُمْ * اللَّهُ اللَّهُ فِيمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَأَطِيعُواهُمْ
مِمَّا تَأْكُلُونَ وَأَلْسِبُواهُمْ مِمَّا تَلْبَسُونَ وَلَا تُكَلِّفُوهُمْ مَا لَا يُطِيقُونَ فَانْهَمْ لِحِمِّ
وَدَمٍّ وَخَلْقِ أَمْثَالِكُمْ * إِلَّا مَنْ ظَلَمَهُمْ فَانَا خَصِمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ حَاكِمُهُمْ *
اللَّهُ اللَّهُ فِي النِّسَاءِ أَوْفُوا لَهُنَّ مِثْرَهُنَّ وَلَا تَظْلِمُوهُنَّ فَيَحْرِمَنَّكُمْ حَسَنَاتِكُمْ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ * إِلَّا أَهْلَ بَلْعَتِ * ۳

ترجمه و شرح

ترجمه: ای آدمی! الله دين قورقنكز الله دين قورقنكز، ديننكز اشنده والله دن سزگه ويرلگان امانتكرده.

شرح: دين الله دن بنده لرگه ويرلگان وسافلارغه بيورلغان امانتدر هرکم اوزره بورچدرکه آتی يخشی سافلاسون، خواجه سی بیورغانچه آسراسون آنکا هیچ خیانت ایتماسون * اول امانتنی سافلاوده نجات، وخیانت قیلوده هلاک بار *

ترجمه: الله دين سافلانكز الله دن قورقنكز ملكنكرده بولغان قللار وكينزكلر (قراوشلر) خصوصنده. آنلارغه اوزنكز ييگان نرسه دن بيدرنكز

(۲) رسول الله نك (صلی الله علیه وسلم) وفاتندين صونك سنت وجماعت دين آیورلوب چققان تورلی فرقه لر نك اعتقاد وفكرلرينه اشارتدر * مونده بولاچاقنی آلدین درست خبر ویردکندين بیوک معجزه ودلیل نبوت آنکلانادر *

(۳) اوشبو قدرنك ترجمه سی اولنگی نسخه ده یازلدی *

اوزنکز کیگاندن کیدرنکز، طاقتلرندن بولماغان اشلر برله کوچلامانکز، آنلارده سزنىك كىبى ایت، فان، خلق * آنك بولنكزكه فايوبراگو آنلارغه ظلم ایتسه قیامتده دعوا چىسى من بولور من، الله حاكملىرى. شرح: رسول الله صلى الله عليه وسلم بوجملهده خدمتچى خلقينه شفقت ايتونك ضرورلىقنى وآنلارغه كيوم، طعام، خدمت توغرىلارنده قسانلق وقیونلق قیلونك ضررىنى آنكلانتقان * ایسكى زمانلارده خدمتچیلر غالباً قل وكنيزك بولغانقه آنلارنى آتاغان * كفرلى سببلى حیوان حکمنده سائولوب یورگان وهر تورلى خدمتلرده استعمال ایدلگان قل وكنيزكلرنى شفقت ورعاية برله آسراو ضرور بولغان كىبى، بوزمانلاردهغى يال برابرند خدمت ايتوچیلر نیده ظلم و جبر ایتماينچه رعايه وشفقت برله استخدام (خدمت ایتدرو) ضرور ایدكىنى بو حدیث شریف آچیق آنكلاتادر * ترجمه: الله دن ساقلا نكز الله دن قورقنكز خاتونلار خصوصنده * مهرلرینی تمام اوتانكز، آنلارغه ظلم فیله مانكز یوقسه قیامتده ایدگولكلرنكزدین محروم ایدرلر *

شرح: رسول الله صلى الله عليه وسلم خاتونلار توغرىسندە قتیغ قورقنچ برله ایرلرنى قورقوتقان، خاتونلارغه جبر و ظلم ایتسانكز فیله مان یخشیلقلار نكزنك اچرنندن قیامت كونده محروم بولورسز دیگان * خاتونلار عالم انسانك اینك ضعیف و عاجز و اینك قزغانچ فرقه سیدر * اوزلرینی ایرلرینه تابشرغانلار، وآنلارنك مرحمت وشفقتلرینه سیونغانلار. وآنلارنك حیات و معیشتلری ایچون یاردمچی یوانچلاری وهر طرفدین چن اشانچلی خیر خواهلری، نظام عالم و نسل بنی آدمنى ساقلار ایچون لایبى بولغان بولداشلىرى در *

پس ایرلر رسول الله نك صلى الله عليه وسلم بو حدیث شریفده وباشقه بيك كوب حدیثلرنده ایتكان و اوگرتكان روشنچه خاتونلارینه اصلا ظلم فیله ماسقه تیوشلیدر * آنلارنى كنيزك و خادم حکمنده توتماينچه

موافق یولداش، دین و دنیا شغللرنده سیوکللی قولداش کورمک تیوشلیدر * بعض سفیه و ظالم ایرلر - فقرادن کوبلرده - کبی خاتوننک مالینی صرف ایتو، و آنلارنی کوچلاب بیگر کده تشقی اشلرده خدمت ایتدرو، و خدمتنک خدمتی بالغوز تبر عابولا توروب - آزغنه قصور کورسه جزا ویرو، بیچاره خاتون آزغنه فارتایسه یا که خسته لانسه مهرینه خیانت قیلوب طلاق قیلو، (وییک کوب کورلگان کبی) آزغنه سبب برله ظلم و جفا ایدوب مبر و نفقه عدتن کیچوب خاتوننی طلاق سورارغه ایرکسوز ایتو کبی سانا بترور گوسز تعدی و ظلملر ایرلرننک دنیاده برکتسز، قیامده حسنا تلیرنک (ایذگو عمللریننک) بوفالما فینه سبب بولادر *

بوبابلارده تیوشلی حققرنی اظهار قیلورغه و ظالم ایرلرننک ظلم بوللارینی آزاراق کیسارگه الدین والادب اداره سی قولاو فعلا اجتهداد ایتو نیتنده در * و هو حسبی ونعم الوکیل *

دین تانوده اولچاو (میزان)

کوب آدمیلر دیننی دین اهللی قیلغان اش دیوبلر مثلاً: قزان و بلغار مسلمانلاری آرامنده عادت بولغان نرسه، دین عادت، آنلارننک کیوملرینی دین کیوملری و هکذا دین عادت برله ملت عادت فاتوشقاندن بارچه سینی دین اشی دیو حکم ایتو و آزغنه آسکا خلاف اش بولسه دینگه خلاف دیوب، اولچامینچه عیب قیلو کوب زماندین بیرو بار * علما و عوام بواشده کوب آیورمسز * عادت طبیعته تأثیر ایتسه حتی بایناق و قنارده عقلغه غلبه قیلا * شونلقدن عادتینه خلاف نرسه و کوزی کوب کورمگان قولاقی کوب ایشتمگان نرسه انسان تیز اوق یانسونه «خلق الانسان من عجل» آشوغوب اول اشنی انکار ایتسه

اوزىنى انكارده حقلى ومعدور كورساتور، واشىنى وسوزىنى نفوذلى
ايدرايچون اولچامايىچە ويىخى اوبلامايىچە دىن گە اسنادايتە * بواش برلە
بايتاق خلقى آزدرە، دىن وعادت آيورمالارنى قابلاپ دىنگە يىوك
خيانت قىلا * بو آفە عظيمە گە ايسكىدە بايتاق علما گرفتار بولغانلار،
بوزمان علماسىنىك علم حديث وفن سىردە حصە لرى (الشلىرى) بىكرىك آز،
اعتمالرى يوق حكمنده بولغانغە اكثرى اوشبو فتنە وبلا ايچندە لردر *

*
* *

بودردايچون درمان بوبادە كرىك بولغان يىخى مىزان بارى علم قرآن
وحديث در * باشقە نرسە برلە دىن وعادت آراسىنى آيورمق، سنتنى
توتوب بدعتدن يراق بولمق، ودىنى دىن روشندە يىخى ساقلامق فقط
كتاب مقدس وسنتە مطهرە برلە گنە مكندر *

بز علماء ومدرسلىر - ايل آتاوينە ويوكلاوينە كورە - گە تيوشلىدىركە
ابتداء اوزمىز علم كتاب وسنت كە آشنالق حاصل ايتايك، فن سىرنى
وتواريخ خلفاء واصحاب، وتراجم علماء ومجتهدين وسائر صلحاء دىن
خبردار اولايق * صونكرە اقتدارمىز ونفوذمىز قدر ملتى شول علملىر
سايەسندە تربىە قىلايق *

ودىن واخلاقلارنى محافظە ايدايك * بو مقصودقە كرشو وايرشو
ايچون يالغوز بر يول باردرد اولك مدرسە لرمزدە علم كتاب (قرآن
وسنتنى) حديثنى) وانلرغە مناسب فنلرنى يىخى اوقوتمقدىر * بار قوتىمىز
برلە شاگردلرنى اوشبو علملرگە سورمىك ويتا كىلمىكدر *

دينك قانون الهى ايدكىنى هر كم راستلاي * قانون الينى الله نىك
اوز كىتابىدىن آنكلو، الله اوزى يبارگان وقويغان اوگراتوچى
رسولندىن ومعلمندىن اوگرانو، تيوش ايدكىدە هيچ قاىو عقل سليم
(۲)

(۲) اوز اقتدارى برلە ياكە اشانچلى يىخى آنكلای آلمان
عالملىر (مجتهدلىر) نىك آنكلو يولنى كورساتولىر بويىچە .

صاحبی طرفندین انکار ایدلمسکه كرك *

دیننی قرآن وحدیثدین اوگرانواسه، قایو نرسه دینده بار قابوسی
یوق، قایو حکم دین حکمی، قابوسی دین حکمی دگل باری ملت عادی
ایدکی آچیق - طبیعی بلمك ایستگان کشیگه - بلونور ایدی *

یوق وبار هوس برله یاكه شعورسز بولغان ثقلید جاهلی برله
عادی اشلر ثوغریسنده حل وحرمت حکملری کوب ویرلمز ایدی *

* * *

میزان مذکور قارتلارمز ایچون - علمامز ایچون بیکرکده -
ضرور بولغان کبی الك ایتولگانچه هر نرسه تییز قبول ایتوچان
صلابت وتعصبری آزاراق بولغان یاشلارمز ایچون بیکرک كرك * البته
یاشلارمز بو بابده آرتغراق اویاو بونسولار * هر توری یانکفی اشنی
قبول ایدرگه مستعد (حاضر لکلی) بولغان یاشلر اوچراغان اشلرینی شریعت
(کتاب وسنت) اولچاوینه سالمالی، اولچامالی، اوزی اولچای بلمسه
اشانچلی بلگوچی آرقیلی اولچانملی * اگر مساهله ایتسه اولچامینچه
اوز عقلینه اشانوبقنه قبول ایتسه آلدانوی، یولدین سابوی، هلاک
بولوی بیک قورقنچلیدر.

یاشاکنده تأثیر خارجی نك هر تورلیسی (خیری وشری) تییز
تأثیر ایته، نفسنك اوز هواسی ده قوتلیرك بولا شول سببدین قبول ایته
تورغان اشنی - دینی اشدیمو عادی ومعاشی اشدیمو - هر قایوسینی مطلق
هوس برله گنه، یانکالقینه قزوغبوقنه قبول ایتماو كرك بولادر * بلکه
برده آشوقماینچه یوفاریده ایتولگانچه کتاب مقدس وسنت مطهره گه
اوز قوتی برله یاكه اقتدارلی امین کشی قوتی برله مراجعت ایتمك وتطبیق
قیلمق لازم بولادر تاکه دین دائرہسندین چیقوب هلاک بولماسون
وباشقه لارنی یول باشچی بولوب هلاک ایتماسون *

اگر میزان شرع (کتاب وسنت) بوینچه فائده لی وحاجتلی ایدکی

آچیق بلونسه، توفق ایتهاينچه وهیچ کمئک رضاسینه باقماينچه قبول ایتمک وبالفعل اجراسینه کرشمک تیوش بولادر *

عادی ومعاشی اشلرده اش شریعت میزائینه فایتماينچه حیات ومعیشت قاعدهلرینه رجوع ایدلمیدر *

* *

حاضرگی متنبه یکیتلر مزر (اویغانغان یاشلر مزر) آلدغی کونلرده ملت ایچون امیدلی کشیلر در وملتک قدرلی اعضالریدر *

ملتک حیاتی نی ساقلا و بولردین کوتولادر اسلامک دوامینه اعانت و ترقیینه خدمت بولر دین طمع ایدلدر *

آلدغی زمانده بولر مکتب و مدرسه لری اداره ایدر لر دین و ملت ایچون فائده لی اعضالار بولر اوسدر لر لر، ملتک حقوق سیاسی وملکیه لری نی بولر محافظه ایدر لر *

پس بولر اوزلرینی باشده دین تربیه سندین، کتاب مقدس و سنه مطهره محافظه سندین چیقارماسونلر، حیات و تمدن ایچون فائده لی دکل اخلاق بوزار، دیندین یراق ایدر قاعده لر دن یراق و محروم قالماسونلر *

ملکتمزده بلکه بتون دنیاده اینک اویا و خلق برابرلکنده یشاو وملتنی یشاتو شرایطینه واسبایینه تشبث ایتسونلر (یابشسونلر) *

قارتلارمزده بزنک وقتده آلائی دگل ایدی موندای اش یوق ایدی دیوب اوزلری بلمگان، سیزمگان حسد سبیلی عناد وانکار ایتسونلر (۲) وهم یوق وبار اصلسز شبهه لرگه قاراب، ضررلی بولغان وسوسه لرگه آلدانوب، هر یانکغی نرسه نی خلاف ساناب، اش قیلوردای یکیتلرک

(۲) قارتلارک (علما و غیرهم) باری اوز و قتلرنده تنبه بولمادقندین یاکه بشقه سبیدین بیک آچیق ثابت و میزان شرع و عقل برله نیوشلی کورگان بایتاق نرسه لرگه انکار ایدولری، عناد وانکارلرینی یوللار ایچون لیاقتسز شبهه لرگه یابشولاری، اصلسز وسوسه لرگه اشانولاری یوق دگل وهم آزده دگلر *

علم قرآن، علم حدیث، علم بلاغت، علم حساب و قوتو، مدرسه لری-

غيرتارين سوندرماسونلر * وآنلارنك عناد وفساد يوللارينه كيتولرينه
سبب بولماسونلار * بلكه دين و حكمتكه موافق اشلرنده آرقه و بولوشچى
بولهراق تحسين خوان، مخالف اشلرنده افراط و تفریطسز، غيبت
و بختانسز شفقت و خير خواهلق اوزره وعظ خوان بولسونلار *

من لم يرحم صغيرنا و (لم) يعرف حق كبيرنا فليس منا * الجامع الصغير *

مادة و معناً اصلاح ايتو، بالالارغه اير و قزلارغه تجويد او گراتو، و آنلارغه
حالرينه كوره گنه احوال عالمدين معلومات و بىرو، ملتلك حقوق
سياسيه و ملكيه سيني طلب قىلو، اسملرنى سنت اقتضاسنچه اصلاح قىلو،
مصحف شريفنى سنت بولغان رسمچه ييازو، تشهدده اشاره قىلو كى
ساناب بتورگوسز مسئله لر اوشبو باب مثاللرندى *

(۲) كوچكارمز كه شفقت قىلماغان، الوغلامزننك (ياش برله ياكه

علم برله) قدرينى بلمگان كشى بزدن دگل ديمكدر *

تحسين اسماء

انسان هر وقت اوزى وباشقه اتباعى حقنده شريعت قوشقاچه يورمك تيوشليدر، اوزى حقنده رعايه ايتو بالغ بولو برلان اوستينه لازم بولديقى كى بالاسى وباشقه يقين لرى حقنده توغو برله رعايهسى تيوش بولادر.

مثلا بالا توغاچ اينك الوك آنكا كوركام اسم قوشمق لازمدر. نبى الله حبيب الله كى آرتق مبالغهلى مدحلى اسملردن صافلانمق تيوش. نادانلق برله قوشولغان بولسه بواسملرني آلودرمق تيوشدر. بومستلهلى آنالر رعايه ايتارگه تيوش اولديقى كى اماملرده اسم قوشقاندن ايتسهلر آنى قوشماسقه تيوشدر. بلكه شريعت خوشلاغان روشقه كوركام قيلو، حتى بوزوق وافرطللى اسملر بولسه آلاشدر و تيوشدر. بوبابده قزان و بلغار يورطينك الوغ عالمى ملا شياپ الدين المرحاني (رحمه الله) حضرتلرى البرق الوميض نام رساله نافعهمسند يتاراك وهر انصافلى عالم آنكلارلق درجده بيان ايتمش ايدى، تعميما للمفائدة آرزونه اختصار ايله ترجمه ايدوب بويرده كوچورولادر كه اوشبودر :

بالالارغه ويقين لرغه كوركام اسم قوشمق سنتدر. بالانك آنا اوستنه بولغان حقيدر. ابوداود حديثنده رسول الله صلى الله عليه وسلم بالالرينكزك اسملرينى كوركام ايتونكز ديگان. مسلم روايتينه كوره : رسول الله (صلى الله عليه وسلم) اسملرنك اينك سيوكلىسى عبدالله عبد الرحمن ديگان ايكنچى رواينده اسم قوشسانكز عبدلانكز ديگان (يعنى عبد برله باشلانكز وشوند اين اسم قوشنكز ديمكدر).

برحديثده : منك اينك سيوكلى برادر م حمزه اسمى ديگان. رسول الله صلى الله عليه وسلم بعض اسملرني آليشدرغان. مثلا: عاصى اسمينى عبدالله غه برة اسمينى زينب كه آليشدرغان هم ايتكان اول خاتون

اوزين تزكیه ایتهمو (یعنی پا كلك و یخشى لق غه نسبت بیرهمو) دیگان
(زیرا برة ایزگو معناسنده اولان بارقتك مبالغهسى اولوب بىك ایزگو
معناسنده بولور.

حضرت ابوبكر نك جاهلیتده اسمى عبدالكعبة ایدى عبدالله غه
آلشدرغان، ابوهریره نك (رضی الله عنه) اسمى عبدشمس ایدى عبد الرحمن غه
آلشدرغان، حضرت علی رضی الله عنه اوچ بالاسینه ده حرب ديب اسم قوشقان
ایکان هر دفعه سنك رسول الله (صلی الله علیه وسلم) اوغلمنى كورستكز نیچوك اسم
قوشدینكز دیگانده حضرت علی من حرب اسمینی سودیکمدين حرب
قوشدم دیگان. رسول الله حسن، حسین، محسن ديه اسم قوشوب اینکان:
قرداشم هارون علیه السلام اوغللرن بشر، بشیر، مبشر آناغان ایدى
من ده شولای ایتدم دیگان.

شریعتده اسمك حسنى ایچون پیغمبرلر، اصحاب، تابعین
یاكه شول عصرلرده گى علما اسمینه موافق بولمق، عربچه بولمق
یاكه قرون اولی ده مستعمل بولمق، اصل معناسی، ترکیبی درست بولمق تیوشدر.
محمد، احمد، محمود، عماد، حامد اسملری باشقه پیغمبرلر و صحابهلر
اسمی لری اینك مقبول اسملردر.

رسول الله صلی الله علیه وسلم بایناق صحابهلرنك بالالرون محمد
ديب اسم قوشوغه امر ایتکان هم برینه ایتکان: اوغلنكنی محمد ديب اسم
قوش ایونكده خیر، برکت كوب بولور.

شریعت جیتندین اوزگارتو تیوش بولغان اسملرده بار، مثلا:
خلیل الله، حبیب الله، خیر الله، ولی الله، نبی الله، علی الله، اسملری مذکور
اولان برة اسمی قدر بلکه آرتوغراق تزكیه گه دلالت ایت، شونك ایچون
بو اسملرنی و امثالینی اوزگارتو كرك. ساق دن اضافه سز اوله رق فقط
خلیل، حبیب اسملری گنه مقبولدر.

فخرالدين، صدرالدين، علاءالدين، عمادالدين، حسامالدين کبی اسملر

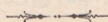
(شيخ الاسلام، مفتی، قاضی، آخوند ديمك كبی) اوّلده بر رتبه، منصب اسملريدنر كشی اسمی دگللردر.

شونك ايچون بالاغه موندای اسم قوشو، قزاقلر و بعض نادان خلقلرنك روسيه ده اولان (غوبراتور، جنرال، كاپيتان، افيتسر كبی) منصب عنوانلری برله اسم قوشمقلری كبيدر.

بزلرده اسم قوشوده دخی بر بدعت بار: شويله كه ايكي اسمنی قوشوب محمد يوسف، محمد يعقوب، محمد صالح، محمد علی، محمد شاکر، محمد قاسم، احمدجان، محمدجان، ديوب اسم قوشه ار. تاريخ و طبقات كتابلارندن آنكلاشلديغنه كوره بوبدعت هچرتدين منك يل اوتكچ باشلانمشدر. ابتداء بو عادت آذربيجان، خراسان، ماوراءنهر، هند مملكتلرنده باشلانوب صونكره باشقه يرلرگه ده سرايت ايتكان * ابتداء باشلانوينه سبب شولدر كه: آلارده ايكي اسم آراسنده غی ابن لفظینی حذف ايتوب ايتو عادتق بار مثلاً آلا عمر خطاب، عبدالله مبارك، سعدوقاص، ابو عبیده جراح، عمار ياسر، احمد خنبل: ابو علی سینا ديوب ابن لفظلرينی قالدیروب ايتهلر، یوخسه عمر بن خطاب، احمد بن خنبل، ابو علی بن سینا كرك ایدی صونكره آلارنك شول عادتینی آنكلامغان ذاتلر ايكي سینی بر اسم ديب اوللاب ايكي اسمدين تركيب ايتوب اسم قوشه باشلاغانلر. عربيت چيهندنده هم بويله ايكي اسمنی قوشوب ايتمك درست توگلدر. زيرا بونلر عربيت چيهندن مضاف مضاف اليه بواغده درست توگل همده محمد شاکر كبيلر تعریف تنكیرده مطابق بولمقلرندين صفت بولورغده ياراميدر. شونك ايچون بوا سملر بعلبك اسمی كبی تركيب مزجی، معناسز مهمل اسملر بولوب ماثور اسملردن صانالميدر. بو كبی آفتلر هر وقت شريعت آدابینی رعایه ايتماودن دياننده مساهلردن كيلدر.

بعضلر بو كبی اسملرده مثلاً محمد يوسف اصل اسمی يوسف اولوب محمد فقط تبركا ذكر ايتوله ديو توجه بارد برله تاويل ايتسه لر ده لکن اصحاب،

تابعين و باشقه ساقى صالحين ده اسم اولينه تبركا قوشو عادتى بولمىغندن بونده اصلسز، و سنده نظير سز همان بر بدعت اش بولوب قالادر. ش. ش.

فصل

اسم توغريسندە كوب آدملرنك بلكه بايتاق اماملارنك مساهله لرينه علمده (اسمده) معنى وصفيت معتبر دگل سوزينى خطا آنكلالو سبب بولادر * وصفيت اعتبار ايدلمسه علمنك اصل معناسى (تركيب اضافى موباشقه مو؟) شرعا و عرفا برده ملاحظه ايدلميك نى نرسه نى اسم ايدلسه ده - عين الله، نبى الله، حكيم الله، عبدمنافى، عبدالفياض كپيلرده ضرر يوق ديوب اوپيليلار * سوزلرينه و مساهله لرينه — مساهله گنه دگل تيوشلى تغيير گه كوره آچق عناد (قارشو) لرينه — قاراغانده (ابن الله) ديوبده آت قوشو يراق بولماي * اللهم احفظنا عن العناد والتعصب على الباطل * اماملرنى بوتوغريده عناد برله مؤاخذه قيلونى آرتق كورلماسون چونكه اماملرنك اكرى عربى اخلاق كتابلارنى فى الجملة آنكلاليلار و عين العلم و شرعة الاسلام و شرحرلى كپى يخشى كتابلارنى كورگالايلر * آنلارده رسول الله نك صلى الله عليه وسلم وضعيتنى اعتبار ايندكى بايتاق اسملرنى آلاشدر دق آچق كورله و بعضارنده تزكى نفسها ديو انكارى بلنه * رسول الله نك صلى الله عليه وسلم بواشلىرىنى بلگان مسلمان نچوك اسمنك اصل معنالارنى برده اعتبار ايتمس، توب معنالارى سارئين علم و اسم قيلو مناسب بولور مو يوقمو ديو بوده اوپلاماس * البته عناد قيلماغان، درستلكنى ايستگان، اشينى پيغمبردين اوكرانونى آرتق كورگان مسلمان ايركسز اوپيلار، هر اسمنى اسم قويغانده اصل وصف و اضافه معنالارنى ملاحظه ايدوب قويار *

خلاصه : رسول الله عَلم واسمرك توب معنى وصفيلرى مناسب بولماغان عَلملرني آلماشد رغاج معنى وصفى معتبر دگل و فلان ديه اوزلرينك فاسد اشلرينى توجيه ايدرگه ترشولارى شارع دين آچق بلنگان اش قارشوسينه و آنك خلافينه دليل تورغوزونى قصد ايتو بولادر * تعليل فى مقابلة نص الشارع *

حل شبهه ياكه جواب ثانى

عَلملرده معنى وصفيت معتبر دگل ديگان سوز، اصلنجه درست سوز، لکن آنکلاوچيلار خطا آنکلايلار، درست معناسى اوشبو: حارث، صادق، ذاكر، حسن، فضل، عباس كى عَلملر اولگى توب معنالرى اعتبارى ايله كوب كشيگه ايتولورگه مكن، لکن علم ايدلگچ بو چئلله اولگى روشلى كوب كشيگه ايتولماى بلكه شول اسم آتالغان ذاتقه غنه ايتوله. اصل معناسى توغرى كلسه ده كلماسه ده (۲) * ولکن اصل معناسى بتونلاى اونوتولماى كشيگه ايتولوى (اطلاقى) اصل معناسى اعتباريله بولمسه ده — بولای بولسه بر كشيگه خاص بولماس ايدى — اول اصل معناغه اشاره و آنى اشعار (سيز درو) هنوز بار * شول (وصفیت معناسینی اشعار بولغان سببندین بوندای) عَلملرگه (ال) تعريف كرمكى درست بولادر * الحسن، الحارث، الفضل، العباس ديولادر مفصلده و باشقه مفصل نحو كتابلرنده مذکوردر *

(۲) قسقه چه سى: علم وضع علمى برله استعمال ايدله مجرد معنى وصفى برله استعمال ايدلماى آنکا اشاره لى و اشعارنى مشتمل بولسه ده *

عقاید و کلام

عقاید و کلام حقّنده یوقاری ده مذکور فکر قاصر می عرض قیلغان
صونکنده مجله ده بومسئله دن سوز آچقان ملا فائز افندی مقاله سی ننگ
قمتینی تقدیر ایتدکم حالدّه بعض انتقادلر نی ایتمای اوزا آلمایمن *
صاحب مقاله مجله ننگ اون اوچنچی ساننده ایتده در: «علم کلام ننگ وظیفه سی
نی نرسه دیب سؤال بولسه، جوابیده دین اسلام ده اینک مقدم فرض ولازم
بولغان شیء اهل السنة والجماعة مذهبنجه اعتقادنی درستلمکدر. واقعا علم
کلام شوشی امرده متکفل هم خادمدر» ایکنچی صفحه ده ایته: «تقلیددن
چیقماقمز ایچون اوّلا طریق الکلام والاسئدلال غه سلوک لازم»
ملافائز افندی ننگ بوسوزلرندن اعتقادنی درستلمک هم ایمان تقلیدی
مرتبه سندن اوتنک ایچون معتقداتنی ادله کلامیه ایله اثبات ایتوب
بلمک نی لازم کوردکی آنکلانادر. مقاله ننگ باشنده (عقاید ایله کلامنی
آبرو توغروسنده) بومسئله ده برآز مقدار سویلاندکندن ایمدی تکرار
تفصیلینه کرشمایوب امام الغزالی رحمه الله ننگ سوزینی نقل ایله اکتفاء
قیلامن امام مشار الیه حضرتلری الجام العوام عن علم الکلام نام کتابنک
الله تعالی نی معرفه که دلالة قیل تورغان آیات قرآنیه نی کترگان صونکنده
ایتده در: «هرکم معرفه خالقنی اوشبو ادله قرآنیه ایله اثبات قیلوب
بلمک تیوش، متکلمین دلیل لری ایله دگل، چونکه آنلر ننگ اعراض حادث،
جواهر اعراض دن خالی اولمادغندن آنلرده حادث هر حادث محدث که محتاج کبی
دلیل لری، وبو تقسیم لری ومقدمه لری واول مقدمه لری اثبات ایچون
بولغان ادله رسمیه لری عوام ننگ قلب لری نی تشویش قیله اما ادله
قرآنیه ننگ دلالتی آچق وهرکم ننگ آنکلاوینه یقین اولدغندن نفس لرننگ
سکونینه وقلب لرده اعتقادات جازمه ننگ رسوخینه سبب بولا» (۱)

دخی الله تعالى نك وحدانيتنه، صدق رسول الله (صلی الله علیه وسلم) گه و یوم
 اخر گه دلالت قیلہ تورغان آیات قرآنیہ فی کثرگان صونکنده ایتہ در :
 «قرآن کریم دلیل لری هر انسان انتفاع قیلہ تورغان غذا کی در، اما
 متکلمین دلیل لری بر دوا کی در که آنک ایلہ بعض کیمسه لر گنه منتفع
 اولوب بیک کوب کیمسه لر مضرر اولور لر . بلکه ادله قرآنیہ شوندا ی
 صو کبیر که آنک ایلہ صبی رضیع دن رجل قوی گه قدر هر کم انتفاع
 قیلور، باشقه دلیل لر ایسه شول طعام کی در که آنک ایلہ بیک قوتلی
 آدم لر ده بعض وقتده غنه انتفاع قیلوب باشقه وقت لر ده خسته اولور لر
 اما صبی لر نك اصلا فائده لنو احتمال لری بوقدر» امام حضرتلری بو
 سوزلری صونکنده: بو دلیل لر دن طش سؤ ال و تفتیش لر، اشکال و توجیه لر
 ایلہ اشتغال نك اکثر خلق حقنده ضرری ظاهر اولدغندین صافلانو
 تیوش دیدر. (۲) بو مسئله ده طرف عاجزانه مدن شول سؤ الی غنه
 علاوه ایتہ من: اصحاب و تابعین (رضوان الله علیهم اجمعین) زماننده علم
 کلام شیوع ایتمگان ایدی آنلر اعتقادنی نیندا ی دلیل لر ایلہ درستلدیلر؟
 تقلید دن نیچک چقدیلر ایکن؟ بوا یکی سؤ ال غه هیچ کم « ادله کلامیه
 ایلہ» دیوب جواب بیر و گه جسارت ایتہ آلماسه کرک، بلکه هر کم
 «آنلر ادله قرآنیہ ایلہ اعتقادلرینی درستلدیلر شوننک ایلہ استدلال
 قیلوب تقلید دن چقدیلر» دیوب جواب بیره چکیر .

اهل السنة والجماعة کم لر؟ سنت رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) نك فولی
 و فعلی، جماعت اصحاب رسول الله و آنلر غه تابع بولغان ذات لر در . سنت رسول الله
 (صلی الله علیه وسلم) گه و طریق جماعه که ملازمة قیلغان قوم، اهل السنة
 والجماعة بوله در . بس اهل السنة والجماعة مذهبنجه اعتقادنی درستلمک
 اصحاب طریقنجه اعتقادنی درستلمک ایل گنه کامللنه در .

دخی ملا فائز افندی مقاله سنده بر نیچه بیر ده علم کلام اوفتوچی

ذات لرنی تنقید ایتونی اصلاً جائز کورمای در «چونکه آنلر حسبۀ لله اوقتالر» دینر و افعاب زندک روسیه مسلمانلری ننگ علماسی طاقه لری وسعده بجانا دین تعلیم قیلولری، خلق دن مکافات بولسه ده بولماسه ده اکثر عمرلرینی شول یولده صرف ایتولری ایله عموم ملتۀ ننگ احترام وتشکرینه مستحق لردر بونی انکار اینمک انصاف دگلدر. لکن بر اشنی درست نیت ایله بجانا قیلودن آننگ خطاء وقصوردن بالکلیه مصون بولوی لازم دگلدر. نتاکه صاحب مقاله اوزی ده علم کلام دن مقصود خیر، کلام اهلی ننگ خدمتی مقدس اولدقینی بیان ایتدکی حالده آنلرنی بعض خطالری ایچون مواخذه قیلادر. علم کلام نی تعلیم کیفیتنده بولغان بعض کیمچیلک لری نی تنقید ایتو ایله تدریس یولنده عمرلرینی صرف ایتکان مدرس حضرت لرگه قیلغان احترام مزغه خلل کلماز ظننده من.

کلام کبی تعلیم وتعلیمده احتیاط ودقت که محتاج ومزل الافدام بولغان فن، علوم دینیه نی اکمال قیلغان صونکنده اوقتلمق تیوش ایدی و حال آنکه مدرسه لرمزده علم کلام صرف، نحو ومنطق اوقغان وفقه دن آرزغه معلومات حاصل ایتکان یاش شا کردلرگه اوقتولادر، کلام اوقورغه کرشکنان تفسیر وحديث دن هم بونلر ایچون لازم بولغان فن بلاغت دن خبرلری بولمای حتی معتقداتنی ادله سی ایله نفوتقان بولمایلر، بو قصورمزی اعتراف ایتماو ممکن توگلدر.

تکرار سوبله نگان بولسه ده بونده دخی تکرار قیلوغه احتیاج بولغان برماده بار، اولده، احتمال ایتولور: کلام اوقانده ایکی مقصود برگه حاصل بوله: بری شا کردلر معتقداتنی ادله کلامیه وفلسفه سی ایله اثبات ایتلر ایکنچی سی هر مسئله ده مخالف لرننگ شبیه لری نه جواب بیر بارالر دیوب، ایمی بونی حل وتفصیل ایچون تعلیم عقایدروشیننی اوچ که آبرمق ممکن در. برنچی: برم مسئله اعتقادیه نی اویر اتکان صاین اول مسئله که تعلقی شبیه لرنی کلتروبرد قیل بارمق

۲ نچى: مخالفلىرىڭ شېھەرلىرىنى تەرض ايتماي ھەر مسئلەنى ادلە
كلامىيەسى ايله اثبات قىلماق

۳ نچى: ابتداء عقيدە اوپراتكانىڭ مخالفلىرىنىڭ شېھەرلىرىنى تەرض ايتماي
ھەر مسئلە اعتقادىيەنى ادلە كلامىيەگە و فلسفەگە بىنا قىلماي ھەر كىمنىڭ
آنكلاوينە يېقىن طبعى و شرعى دليللەرگە بىنا قىلۇپ اوپرىتىمىك *
بىرنچى طريق بويىچە ابتداء اعتقاد اوپراتكاندە ھەر مسئلەدە مخالفلىرىنىڭ
شېھەرلىرىنى كۆپرە بارۇدە ايكى تۈرلى ضرر ملحوظدر. بىرنچى بىر عقيدەنى بىناكا
اوپراتە باشلاپ اوچۇچىنىڭ قىلىپنە رسوخ قىلۇپ يتۈدن مەقم، تفكر
وتدقيقكە محتاج بولغان اشكاللارنى اوپرىتىمىك آنلارنىڭ، قىلىپلارنى
تشويش و تشكيك ھەر مسئلە اعتقادىيەنى فى ذاتها اختلافلى بىر مسئلەگە
دىوب كونكلدە اورنلاشدرولرىنى سەبب بولادىر.

ايكنچى، اول اشكال و توجيھلەر، شېھەرلىرىنى دفع ايچون ترتيب
ايدلگان مەقمەلەرنى تېوشىنچە فېھم ايتىمىك ايچون ياش شاكردلار
دگل حتى بايتاق معلومات حاصل قىلغان الوغلردە دقت و تفكرگە محتاج
بولالار، شول سەببىن ياشلار بىگىرك مسئلە اعتقادىيەدن آرتق شېھەرلەردەگى
بەئ و جدللەرگە اعتناء قىلەر، بوندىن ايسە مقصود بالذات بولغان
معتقداتكە اھتمام ناقصلا نوب بعضلىرىنىڭ عقايدى حقندە (معاذ الله) مساهلەلى
بولۇى خوفي توغادر. مابعدى بولار ملاكشاقى ترجمانى

تیلنی صاقلانو و سکوتنک فضائی

انسانلرنی حیوانلردن تمیز و آیره تورغان علامتلرنک بریک
 انسان (تیل) دور لکن بوتیلنی هر آدم یغشی و کور کام استعمال
 ایله بیلورمی؟

بعض آدملر تیللری سایه سنک (آرفاسنک) لطف و شرف کا ایرشدکلری
 کبی بعض برلریده دخی شولوق تیللری حقنده چیکسز بلاء و محنت
 و انواع آفت و قضا لرغه گرفتار اولورلار (توشار) لر.

هر براشده حد (چیک) و اعتدال اوزره اش کورمک لازم اولدنی
 کبی، سوز سویلما کده دخی افراط و تقریطدن صافلانو ب اعتدال
 (اورناچه) اوزره اولماق تیوشلیدر. یعنی لزومندن (ککک
 قهرندان) آرتق سوز سویلما سزک کار عاقلدر. بناء علیه انسان هر
 وقت سویلما گه حاضرلدیغی برسوزی اول ذهنندن او یلامی آخری
 نیگا بارا چاغینی بلمی همان سویلار ایسه آندای آدملر ندامتدن
 (اوکنوچدن) باشقه هیچ برفائده کورمایوب بالآخر حسابسز بلالرگه
 و اوکنوچ لرگه دوچار اولورلار.

مشهور شعراءدن بریننک بو حقه کلتوردیکی گوزل شعری دخی
 شول معنائی تأیید ایدر (قوتلار):

ما ان ندمت علی سکوتی مرة و لقد ندمت علی الکلام مراراً
 معنای: سکوتم اوزره برز مانده ده هیچ نادم اولمادوم (اوکنمادوم) بلکه نادم
 اولماقم کوب وقت آرتق و اورنسز سویلما کمدان ناشی اولدی
 (کیلدی) دیمکدور.

سکوتدن مراد مالایعنی سوزلردن صافلانمقدور. مالایعنی ایسه
 فائده سز برطافم (قدر) معناسز و بوش سوزلردن عبارتدر. رسولننک
 (صلی الله علیه وسلم) من حسن اسلام المرء ترکهُ مالا یعنیه بیوردقلری

کلامنده واقع اولان مالایعی اشته شوشی دور. معناسی: کشی ننگ دنیا و آخرت فائده ویرمایه چک سوزلرنی سویلاماز سزلکی اسلامیتی ننگ کور کاملکندین ناشی در دیمکدر.

سویلنگان تقدیرده هیچ بر فائده سی اویلانمغان سوزلرنی سویلما کدن اوزینی منع ایتما گا (طیوغه) غیرت ایلاما سکوتدر. سویلندکده ضرر کیتره چکی معلوم اولغان سوزلرنی هر انسان سویلاماز فقط آغزنده سوزینی طیوب توتا آلمان آدملر- توغریسی خاتونلر- افتخار اورنلرنده برنی قدر ضررلی اولان سوزلرنی سویلارلرکه عقلا و شرعا مذموم اولان غیبت ونیمه دن عبارتدر. بویکی آدملر صونکندن اوزلریده سویلنگان سوزلرینک سیئه سینی (یاوزلقنی) چیکارلار.

انسان سوز سویلادیکی زمان اولسوز آنکمالک وخواجه اولور اما انسان ایسه اولسوزگه مالک اولماز دیلنگان سوز بیک توغری هم اورنلی سویلنمشدر.

انسان ایچون بر مرتبه (قات) آغزندن یباردیکی سوزینی کیری قایتاروب آلماق ممکن اولورمی یا؟ هییات!

الوغ مجتهدلرمزدن امام شافعی حضرتلری دیمشدرکه: «بر آدم سوز سویلایاچک اولدقده شول سوزندن برخیر و مصلحت بارایکائینی قطعیا (شبهه سز) بیلور ایسه اولوقت سویلاسون و اگر منفعت و مصلحت اولدقنده شک و شبهه قیلور اولسه آندن صافلانسون و طیولسون» منده شوشی یاشرین سرلی اولغان کلام حکمتنی اینک الوغ بردستور (اصل) حکمنده توتب برسوزینی بوقانونغه تطبیق ایله (چاغشتروب) موجبجه اش قیلغان آدملر شبهه سز هر برجهندن معزز و محترم اولورلار. خلقای راشدیندن حضرت علی ننگ (کرم الله وجهه) «اذنم العقل نقص الکلام» بیوردیقی سوزی دخی یوفاریده سویلنگان جمله لرننگ

معناسىنى افاده ايدىر. معناسى: عقلى كامل و تام اولغان آدمىنىڭ سوزى قسقه و آز اولور دىمىكىر. يعنى آز و قسقه سويامىڭ عقلنىڭ كويلىكىنىه و كمالىنىه دلالت ايدىر.

عاقىل اولغان آدمىنىڭ فقط ضرور و كرك قدرىگىنىه سويلمايلىكى عقلنىڭ كمالىنىه و چوققىنىه، و عقلسىز اولغان آدمىلارنىڭ بىك كويىلمايلىقى و هيچ معناسى اولمىغان سوزلىرى دىخى عقلارىمىڭ ناقص (كىم) اولدىقلىرىنىه آچىق دىلدار.

حكىملردىن برىسى تلىنىڭ ياوزلىقى حقنىده شوشى توباندىكى سوزلىرى سويلمىشدر: الله تعالى حضرتلى اوزىنىڭ حكمت ربانىيىلە جان و تىلىنى خلق ايلادى (ياراندى). و هر براعضاى وجودىه بر مصلحتنى ياشرىن قىلدى. اگورده تلىدىن بر بوز قلىق و ياوزلىق كورماسە ايدى آغزاچىندە آنى محبوس قىلماز ايدى دىمىشدر.

فى الواقع بو حكىمىڭ سوزى بىك توغرى و معنالى در، چونكه تىل دىد كىمىش فى بوز قلىق نىڭ هم ده تىز كلىڭ نىڭ منبى (چغاتورغان اورنى) اولمايلىرى. يعنى تىلىنى ساقلاپ كور كام اداره ايتكان آدمىلر سعادىت و امىن لك گە ايرىشدىكلىرى كى ساقلى آلىمىوب ياوز استعمال ايدىلار، توغرىسى بوش بوغازلىر چىكىسز نچارلىق و بوز قلىقلارغە اوچرارلار.

عمرو بن العاص (رضى الله عنه) دىمىشدر « آدمىلارنىڭ سوزى دواء (دارو) كىيىر، لزومى مقدارى (كرك قدر نچە) استعمال ايدىلىنىسە فائىده بىرور و اگور لزومىدىن آرتىق استعمال ايدىلىنىسە اول وقت هلاكتكا سبب اولور ». شولا يوق لقمان حكىم حضرتلىرى اوزىنىڭ اولادلىرىنىه (بالالىرىنىه) هر وقت بو طرىقده وصيت قىلور ايكان « سوكلو اولادلىرىم! آدمىلر سزگا كوي سويلاولارى ايله مفتخر اولدىقلىرىنىده (ماقتاندىقلىرىنىه) سزلىرىده آنلارغە سكوتىنگىز ايله افتخار قىلونسىز (ماقتانونسىز) زىرا نىل، هر ايرتە و كىچ

باشقه اعضالرنك حاللرندن استفسار فيلدفنده (صوراشدقنده) باشقه اعضالر جوابلرنده ديورلار: يا تيل سن بزلرنى اوز حالمزگا قويار ايسانك بزلار هر وقت خير وصلاح (ايز گولك وتوزكلك) اوزرندهمز*

شونكار كوره انسان ايچون هر وقت اوزينك ضايع (ارم) بولووينه سبب اولغان شيلرنى يىخشى بلوب وآنكلاب آنكار كوره اش قيلماق آرتق لازم دور.

انسان ايچون هر حالده تيلينى صاقلاب اورنى كلدكده هر تورلى لطيفه وگوزل سوزلر، سويلماك شرف ومزيتنى آرتدروب بالعكس هيچ اورنى اولمغان يرلرده ير تورلى كشينك قليبينى رنجتوردای سوزلر سويلماك دخى قدر ودرجه سنى توشرور. شول سبب دن ايتماكچى بولامن كه تيلنى حفظ (صاقلامق) انساننى كمالا حفظ ايداچيدر (صاغلاقوچيدور) سلامة الانسان فى حفظ اللسان كلامى دخى بو حقه ككتورلشدر.

آخوند زاده ابراهيم

پیداغوغیای علمیه حاسة الشم (ایسنه و قوتی)

مشموم برلن، آله شم آراسندهغی هوا یوکلەگان غازلرننگ، آله شم گه تییوندن «احساس شم» حاصل بولادر. بزنگ ایچون بو کتابده مذکور بولغان احساسات عقلیه گه خدمتنده، بو حاسه ننگ کوب اهمیتی یوقدر. ایمدی یوقاریده مذکور درسلرنی بلگاچ بزگه تصورلر حقنده سویلشمک هم جائز بولادر.

تصور بیاننده

نفسنک حواس خمسهدن صادر بولغان احساسلری تیزوک بتوب کیتیمیدر. تذکرگه اوچراماسهغنه، آقرنلاب ضعیف لنه بارادر. امانذکر برله نفسده ینه یانکروب طروب قالادر. شول تذکردن حاصل بولغان احساسلرگه «تصورات» دیلر.

بو بیاندن بلنهدر که محسوساتنی حواس خمسه گه قات قات عرض ایتارگه کیرک؛ تاکه آثاری نفسده قالبوب صونکندن تصورلری آچق وقوتلی بولسون.

صونکره هر زمان بزگه بیک کوب آثار عرض ایتلدر. ولکن بزاول نرسه لردن قایسینه التفات ایتسهک شونیغنه احساس ایتهمز. مثلا: بزبر باقچهنی کورساک، شولوق برزمانده آنک جمیع اجزاسینه احساس بصریمز حاصل اولمیدر. بلکه آقرنلاب اول آغاچلرینه التفات ایتوب، صکره آنلر نک بیوکلک کچوکلک کبی اوضاعینه (طرمشلرینه) صکره بربرینه یاقنلق یر اقلق کبی نسبتلرینه صکره یوللرینه وغیر نرسه لرینه، برم برم التفات برلنگنه احساس بصری حاصل بولادر. یعنی بر مبصرنک جمیع اجزاسینه بر یولی احساس بصری حاصل

ایتمک، بعینه بصر وسمع کبی ایکی تورلی احساس برله بر زمانده سیزو مشکل بولغان کبی بیک چیتندر. بوندن بلندهر بزنگ شعور انسانیمزنگ بر حدی باردی که اول حدندن اوتیه آمیدر. و بزنگ بر زمانده ایکی نرسه نی آچق ایتوب تصور ایتومز بیک سیرک گنه حاصل بولادر. بولسه ده بر زمانده حاصل بولغان ایکی احساسنگ قونلی سی ضعیفین ضعیفلندره در. لکن بتونلیوق یوغالتیدر. بلکه نفسده بلنوب طروب تصور قیلغانده ایکسی بر تصوره حاصل بولادر.

احساس، متماثل و غیر متماثل اولور. محسوسلر بر جنسندن بولسه، احساس متماثل حاصل بولادر؛ مثلا کویاردن مخصوص حرفلر اوزره تقطیع قیلنغان بر دورنی قات قات ایشتو کبی. چونکه آنی ایکنچی و او چونچی مرتبه ایشتو کک، اول مرتبه ایشتو کیدر. احساس غیر متماثل، بر نرسه نگ تورلی حاللرین ایکی تورلی یا آندن آرتق حسلر برلن احساس ایدوب بر تصوره جیهق در. بوندن بلندهر که احساسات متماثلدن حاصل بولغان تصورنگ قوتی و وضوحی (آچقلغی) محسوساتنی قات قات قایتاروبرلن حاصل بولادر. اما احساسات غیر متماثلنک قوتی، احوال مختلفه گه اعتنا برلن گنه حاصل بولادر.

تصورات مختلفه نک یانکسی ایسکی سین توقاتادر. مثلا انسان بر نرسه نی تصور اینکندن صونک، ایکنچی نرسه نی تصور عارض بولسه، صوگئیس اولگی سین طغزلاب ضعیفلندره در، و لکن بتونلای یوغالتیدر. یعنی یا گاسی کیتوب بارسه، تذکرنگ اسبابی برلن ایسکی سی ینه فوزغالادر. طوقطالغان تصورلر، طوقطالورین اعتبار برلن - اینگان تصورلر (تصورات هابطه) - ایکنچی مرتبه فوزغالورین اعتبار برلن - آشقان تصورلر (تصورات صاعده) اسمنده بولالر. تصورات صاعدنگ آشوی

واسطه برلن بولسه ، واسطه برلن آشقان (صاعده بالواسطه) اسمنده اولوب ، آشوی واسطه سز بولسه ، اوزی آشقان (صاعده بنفسها) اسمنده بولالر . واسطه برلن آشقانك مثالی : انسان، برشورنی کورگاچ اول کورگانی ایکنچی برشورنی ایسینه تشروی کبی در . شونك ایچونده اوز اوزینه ایتهدر « بوشهر نیقدر فلان شهر گه اخشاغان ایکن « دیوب . بوندانده ظاهر بولادرکه ، تصورات متمائله تك یا کاسی ایسکی سین قوتلندرهدر؛ چونکه آنك صعودینه سبب بولادر ، بس بر قاعدهء علمیه ، آنکا مشابه بولغان ایکنچی قاعدهء علمیه فی بیان برلن قوتلنوی ، بویاندن آچق بلنه در . عادات و اخلاق واسطه سی برلن قوتلنگان تصورلر ، بو نوعندر . عادت ، بالانك ایرته صاین مکتبه باروین تصوری ، وناجرنك ده تجارتین تصوری کیدر . شونك ایچونده بر تورلی صناعت و کسب نك ایهلرین ، هر وقت شونك حقنده سویله شهلر کوره مز . اما اخلاق حسنه ، انساننك خیرنی تصوری کبی در . اخلاق ذمییه یمان آدمزلرنك تصورلری کیدر ، شول سببلردن ، تربیه ده واسطه پتلغان احوال ، تصورات حسنه فی طودرسون ایچون یخشی واسطه لر بولمق کرک . قواعد علومده ، بر برینه مربوط ، وامثالی - باخود اعاده سی ایلان بری برین مجدد بولمق کرک ؛ تاکه شاگردلرنك تصورلری قوتلنوب فکر دائره لری کینکایسون . صونکره تصورات صاعده نك یانکروی دورت تورلی ناموس برلن بولادر برنجی : ناموس مماثلهدر . بو ، بر جیه فی تصور ایکنچی بر جیه فی تصورغه واسطه بولغان کبی در . نیچاک که شیر برلن شهرنی ایسکه تشور وده بیان اولندی . ایکنچی : « تضاد » ناموسیدر . بر سیمز کشی فی کورگاچ ، آرق فی ایسکه توشرمک - وبر صالاشنی کورگاچ ، بیوک طاش پولاطنی ایسکه توشرمک ، واوگی آناننك قساوتین کورگاچ ، آنانك مرحمتین ایسکه توشرمک کبی در . (شی ضدی برلن ایسکه توشهدر .)

اوچونچی : زمانده برلک ناموسی در . بر زمانده حاصل بولغان

تصورلارنك برسی، ایکنچیسین ایسکه توشروب
 یانکارته در: بر نرسه نی تصور قیلغانده، اسمین ایسکه توشرمك-اسبابنی
 تصور قیلغانده، مسبباتنی ایسکه توشرمك-انسان، یاش وقتین
 و اوینلرین تصور قیلغانده، وطنین ایسکه توشرمك بو جملهدنر.
 دورتنچی: ناموس تتابع در. شعور انسانیده بربری آرتندن تزلوب
 حاصل بولغان تصورلارنك بری ایکنچی سین یانکارته در. بویادغه آلتغان بر
 جملهنك اولگی سوزین تصور، آرتنده غیلرین ایسکه توشرگان
 کبی در. مثلاً: لا اله الا الله نی تصور ایتسك، محمد رسول الله ایسکه توشه در.
 بوتورلی ناموس گه کرگان تصورلارده، کوب وقتده التباس ویانکلشو
 حاصل بولادر. چونکه بربری آرتندن کیلگان سوزلر، ایکنچی اورنلغی
 شولای کیلگانلرگه کوب اورنده اوخشايدر. مثالی، قرآن شریف
 آیهلرنده کوبدر. شونك ایچون قاری نی کورهمین، بر سوره دین بر آیتنی
 اوقوب تورغانده، ایکنچی سوره نی اوقوب کیتهدر. بس بوندای اورنلری
 برلن بر برینه اوخشاغان تصورلر، بیک اعتنا ایتوب، کوب تکرار برلن
 یاخود علامتلر برلن بیک تقویه ایتمگه محتاج بولادر؛ تاکه انسان
 یالغشوب قالماسون.

بلمك کیرهك: احساسکه قوئلی تاثیرلر، تصورلارنك یانکاروین طوقاته در.
 کوتما گانده کینت برکشینك کیلوب کرووی، وبعض امراض اعصابیه،
 وفارتلق کبی. تصور وقتده کوزیومق بونك عکسی اوزره در؛ چونکه
 اول تصورنك یانکاروین جینکلیته در. شونك ایچونده صوفر کشیگه
 صورتنی یانکار توینکل اولغانین کوره مز. اوشانداق اونطلمان یرنی
 اوزوب کیتوب صونکره انتظام برلن ینه شول اورنغه قایتوب کیلو، وحفظی
 مطلوب بولغان نرسه نی اوزی ایشترلك طاوشلاب اوقو هم تصورنك
 یانکاروینه-وقوتینه-وایسکه توشوینه یاردم ایتهدر.

فصل

تصورلرنك يا گروينه سبب تفكردر. تصورحتى انطغان بولسهده، تفكر، آنك موضوعين اوزگارتمای، نظامين بوزمای تحصيل ايتهدر. اينك يخشى تفكر، تيز آنكلي طورغان - قايتووي اشانچلي بولوب اوزاق زمانغه صوزلمای ثابت بولغان- آرتق مشقتسز استعمال گه حاضرلنگان - دائرهسى كينك بولوب كوب تصورلرنى قابل ويا گرتهدر. فكرنك قوتى واوتكىنلگى، حفظى مطلوب بولغان نرسه لرگه ميلنك قاتيلغينه. وتصور دائره سينك كينك لگينه - ويا گنا تصورلرنك ايسكيلرگه ارتباطى نك قوتليلگينه تابعدر.

يادلماق (از برلمك) كى انساننك قصدا حاصل ايتكان تصورلرنى تفكرنك اوچ حالى باردرد: برنجى سى: تصوراتنك ارتباط ظاهرى سى بويىچه تفكردر كه بوگا «تفكر آلى» ديرلر. بونوع تفكر، كثره تكرار واسطه سى برلن، تصورلرنك بر برينه ظاهرى ارتباطين قوتلى و آچق ايتوب يا گارته در. بونوع تفكر، شولاى بولسهده، ارتباط باطنى سى بولمغانغه، اشانچلي بولا آلپيدر. ولكن كلمات مفرد و اسماء اعداد كى صورة آليه سينك گنه انطباعى مطلوب بولغان تصورلرده، بونوع تفكردن چارهده يوقدر. ايمدى بونوع تصورلرنى قوتله ونك طريقى: كثره تكرار، وعكسينه اعاده، وشعر منظوم قالمينه صالمقدر. ايكنجى سى: ناموس مماثلگه يا خود ناموس تضادگه تابع بولمقدر. بونوع تفكرگه «تفكر اختراعى» ديرلر. بونوع تفكر صناعى واسطه لر برلن بولادر. حفظى مطلوب بولغان نرسه لرنى تقيدده مستعمل بولغان اشاره لر كى، مثالى مشهور بيتده آنلرغه اشاره قىلنغان كواكب سبعة كى در. (زحل شرى مريخه من شمسِه قتر اهرت لطارِد الافكارِ)^{١٥٥} لكن تعليمده بوندای صناعت لرگه محتاج بولنمايلى، مگر اسم مفردلر، واسم عددلر كى حفظغه جيكل بولوى استه لگان نرسه لرده گنه بولورغه كيرك. بوصناعت لرنى استعمال ايتكاندهده حندنن آشومازغه كيرك، والا آنلردن مقصود بولغان موضوعلرگه اعتنا ايدلمايلى اوينچاق طئلو احتمالى قريبدرد.